

DET KONGELIGE BIBLIOTEK SOM OFFENTLIGT BIBLIOTEK

*I det følgende skriver rigsbibliotekar Svend Dahl om
udlaanets historie.*

DA DET KONGELIGE BIBLIOTEK ved et Reskript af 15. November 1793 blev erklæret for et offentligt Bibliotek, betød dette i nogen Grad en Stadfæstelse af en allerede bestaaende Tilstand. Helt aflukket for Offentligheden havde Biblioteket ikke været; der var i Virkeligheden, især under Grams liberale Styre, udlaant Bøger til adskillige Mennesker uden for den egentlige Hofkreds; 1742—48 blev der saaledes — ifølge den Notitsbog, Gram førte over Laanene — til Professorer, Doktorer, Magistre, Beboere af Regensen og Kollegierne, Grever, fremmede Ministre og disses Præster m. fl. udlaant over 400 Bind. Og da der 1788 blev udstedt en Instruks for Bibliotekaren at føre Udlaansprotokollen, „ligesom det hidtil er liotekaren at føre Udlaansprotokollen, „ligesom det hidtil er sket“. Alligevel kan den Benyttelse, der her er Tale om, langt fra berettigede Biblioteket til at betegnes som en offentlig tilgængelig Institution. Det offentlige Bibliotek i København i Perioden forud for 1793 var Suhms Bibliotek, thi ogsaa Universitetsbibliotekets Tilgængelighed var dengang stærkt begrænset; først 1788 havde Studenterne faaet Lov at laane.

Men 1793 aabnedes Det kongelige Biblioteks Døre til Gen-

gæld paa vid Gab. Da man den 16. December offentliggjorde de i Reskriptet fastsatte „Forskrifter til nøiagtig Efterlevelse“ — Bibliotekets ældste Reglement, kan man kalde dem — blev den hidtidige snævre Kreds af Benytttere paa een Gang udvidet til „enhver, der ønsker at benytte sig deraf“, og for saa vidt maa det siges, at Begrebet „offentligt Bibliotek“ her stemmer overens med vore Dages Opfattelse af det. Men den Betjening, man dengang ydede Bibliotekets Publikum, var rigtignok meget ringe sammenlignet med Nutidens. Biblioteket var ganske vist aabent alle Hverdage, men kun Kl. 10—12, og vilde man ikke nøjes med at „efterslaae og læse“ Bøgerne paa Stedet, men have dem med hjem, maatte man i de nævnte to Formiddagstimer indlevere en Bestillingsseddel for derefter først næste Dag i de samme Timer at afhente Bøgerne — eller faa at vide, at de var udlaant eller ikke fandtes. Laanetiden var kun 14 Dage, „for Smaaeskripter og saadanne, som kun ere til underholdende Læsning“ endda en endnu kortere Termin af Hensyn til den hyppigere Efterspørgsel. Laanetiden kunde forlænges, naar en ny Laanekvittering udstedtes, men mere end 6 Uger kunde ingen Bog beholdes uden særlig Tilladelse fra Bibliotekets Chef. Ordentligvis kunde man af Værker i flere Bind og af Tidsskrifter kun faa eet Bind hjem ad Gangen. Ved Slutningen af hvert Halvaar skulde der indsendes en nøjagtig Fortegnelse over de i det løbende Tidsrum uindløste Laanekvitteringer til Danske Kancelli, som „haver at foranstalte det Fornødne til at betrygge Bibliothekets Eiendom“.

Dette er Hovedpunkterne af Bestemmelserne fra 1793, og dette Bibliotekets første Reglement vedblev at bestaa i næsten 100 Aar, lige til 1889. Det udmærker sig ved sin Kortfattet-

hed — mangt og meget i den daglige Praksis blev derved overladt til Embedsmændenes Skøn — og i een Henseende var det mere liberalt end noget senere Reglement, idet det til-
lod Udlaan af underholdende Litteratur.

Hans Kongelige Majestæt har allernaadigst behaget, i et under 15 November til Chefen for Hans store Bibliotek udstedt Rescript, at erklære samme for et offentlig Bibliotek, og tillige, for at fremme dets almeennyttige Brug, at fastsætte følgende Forskrifter til nødsagtig Efterseelse.

I.

Adgangen til Biblioteket skal alle Sognebøger faaes aaben fra Klaffen 10 til 12 om Formiddagen for enhver der ønsker at benytte sig deraf.

II.

3 disse offentlige Timer skal der leveres til alle og enhver de Bøger og Bøger; som forlænges for der paa Stedet at eftersees og læse, eller ercypere. Derimod forbydes altsides, at tage dem paa egen Haand udaf Værelsen. De skal fordes af Bibliotek- Secretairerne, som bringe dem, og sætte dem igjen paa deres behørigte Plads.

III.

3 Henseende til Bøgers Udlaan af Biblioteket skal følgende Bestemmelser tiene til Regt for Dverbibliothekarens Forhold.

- 1) Ingen Bøg maae udlaaens af Biblioteket uden at Baaneren i Fortæien har indsendt en Seddel med den forlangte Bøgs Titel og sit Navns Under-
skrift. Indleveringen af udlaaningsbeholderne sker i en af de offentlige Timer den ene Dag, og den følgende Dag faaes de tilfældværende Bøger.
Hvo der ønsker sig mere end een Bøg ad Gangen, maae ogsaa enhver paa en enkelt med Navns Underskrift fornyet Seddel.
- 2) Dverbibliothekaren er berettiget og forpligtet til, naar fremmede eller ham ganske ukendte Personer forlange Bøger tillaaens, foruden Baanerens
egen Underskrift at afse, for Baanet seer, en der i Byen boeliggende eller befindt Navns Haand.
- 3) Ordentligvis bliver der af Bøger, som bestaae af adskillige Dele, kun udleveret en Deel ad Gangen. Meget sielne eller med mange Kobber
fortsneede og overchoebet kostbare Bøger, hvis Fortiid er vanfelig at erstatte, saavel som Erdbøger og videnskabelige Repertorier, maae ikke ud-
laaens uden Bibliotek-Chefens Samtykke. Paa Biblioteket selv derimod har alle og enhver uden indlagte Lov til at betjene sig af dem.
- 4) Bøger udlaaens saadanlig paa 14 Dage. For Smaaskrifter og saadanne som kun ere til underholdende Læsning, maae det, med Hensyn til den
høppigere Efterseelse, sættes en endnu kortere Termin. Hvo der efter 14 Dages Forløb behøver at bruge en Bøg længer, melder det ved at ind-
sende et nyt Bevis, der gielder for de næstfølgende 14 Dage. Forlanges Udskiftelse af Terminden, maa ogsaa Bøvejer-atter fornøed. Tilbedelse
til at have Bøger fra Biblioteket i længere Tid end 6 Uger, og til at benytte sig af Manuscripterne, maae ansøges hos Bibliotekets Chef.
- 5) Naar en Bøg har været udlaant og leveres beskabiget tilbage, beholder Biblioteket samme i sin Forvoring saalange indtil et nyt Exemplar kan
blive anskaffet, og da faaer Baaneren Bibliotekets beskabigede Exemplar, merket med Doublettemplet, tilbage som sin Giendom; hvorimod han
skal have et erstatte Beløbet af de i den Anledning forsoedte Indtøffninger.
- 6) Endelig, for at kunne vedligeholde den nødvendige Orden, påsættes Dverbibliothekaren den Forpligtelse, ved Slutningen af hvert Halvaar
at indsende en nødsagtig Fortægnelse over de i det løbende Tidrum indløste Bøvejer til det Kongel. Danske Cancelli, som haer at foranstalte det
Fornødne til at betrygge Bibliotekets Giendom.

Disse allerhøieste Anordninger blive i Følge Hans Kongelige Majestæts Befaling herved offentlig bekendtgjorte.

Kjøbenhavn den 16 December 1793.

Det kongelige Biblioteks ældste Reglement.

I den første Menneskealder efter dets Ikrafttræden var det *D. G. Moldenhawer*, der som Bibliotekets Leder satte sit Præg paa dets Udførelse i Praksis; han fik hver Dag, før Udlaanet begyndte, forelagt de indgaaede Bestillinger for at afgøre, om

de maatte effektueres, og han var aabenbart i Reglen meget tilbøjelig til at fortolke Reglementet i en overfor Publikum imødekommende Aand. I sit Mindeskraft om ham siger Molbech (1825), at han havde „liberale Ideer om den, særdeles for egentlige Videnskabsdyrkere gieldende Lethed i Adgang til Bibliothekets Brug ved Laan, som ingen i høiere Grad kunde fremme end han. Aldrig viste han imod Lærde nogen Strenghed i at overholde Anordningerne om en indskrænket Tid for Bøgers Udlaan; aldrig nogen Uvillie til at betro endog kostbare Værker og Haandskrifter i sikke Hænder. Langt fra heri at see paa Personer, negtede han selv aldrig nogen yngre Videnskabsdyrker, hvis meer end almindelige Flid og Iver for sit Studium han kiendte, Laanet af sieldnere eller mere kostbare Bøger. Man kan endog sige, der var en Periode i hans Bestyrelse af Bibliotheket, da han drev Føielighed imod Laanere af enhver Classe videre, end et Bibliotheks Bevaring for kommende Slægter tillader. Opdyngede Beviser for Bøger, som Bibliotheket ved Udlaan har mistet, ere sørgelige Vidner om, hvorledes skammelig Efterladenhed og Skiødesløshed misbrugte Letheden til at benytte den nationale Eiendom, og talløse Bøger i Bibliotheket vidne ved et uanstændigt, opslidt Udvortes, ja ved fræk Mishandling, om Nødvendigheden i enten at sætte Grændser for Bibliothekets aldeles uhindrede Brug, eller at anvende en ei ubetydelig aarlig Sum paa dets Restauration“.

Christian Molbech, Datidens førende Biblioteksteoretiker herhjemme, var, som man ser, ingenlunde stemt for den liberale Adgang til Hjemlaan, og vi skal senere høre mere om denne hans Indstilling. At han ikke stod ene med den, viser nogle Udtalelser af en anonym Indsender i „Nyeste Skilderie

af Kjøbenhavn“ 1805; „saa vigtigt og gavnligt det end er“, siger han, „at der udlaanes Bøger fra Det kongelige Bibliothek, saa sørgelig er den Tanke, at een af de skjønneste og fuldstændigste Bogsamlinger i Europa ved Bøgernes idelige Udlaaning uden Indskrækning, maaske inden fyrgetyve eller halvtredsindstyve Aars Forløb, ville være saa ilde tilredte, at de ville i eet og alt ligne Leiebibliotheksbøger“. Han mener, at ikke alene Romaner bør undtages fra Udlaan, dette bør ogsaa gælde Rejsebeskrivelser, æstetiske og historiske Skrifter, som baade udlaanes og læses i største Antal til Morskab, og han ønsker tillige Eksamenslærebøger undtaget. Efter alt dette har han dog faaet en Fornemmelse af, at han maaske er kommet lidt langt ud; han slutter i al Fald med at bede Læserne tilgive, at han mod Sædvane har foreslaaet en Indskrækning i en Frihed, som vor Hovedstad kan være stolt af, men „den nedslaaende Forestilling om dette Bibliotheks Skjebne i Fremtiden har aftvunget ham disse Tanker“.

Det er den endnu i vore Dage aktuelle Konflikt mellem Benyttelsen og Hensynet til Bøgernes Bevaring for Efterverdenen, der her allerede en halv Snes Aar efter Bibliotekets Aabning for Offentligheden kommer til Orde. Den har gjort sig gældende mange Gange i Tidens Løb, men i Reglen har det været Bibliotekets egne Embedsmænd, som har villet forfægte Litteraturens Overlevering til Efterverdenen som det ledende Princip, medens det ganske naturligt har været Røster fra Publikum, der har hævdet, at Bøgerne var samlet for at bruges og gøre Nytte og ikke for at staa urørte paa Hyldeerne som Museumsgenstande.

Den konserverende Retnings Bannerfører i ældre Tid var — som vi allerede har faaet Indtryk af — Molbech. Da

E. C. Werlauff efter 1823 at være tiltraadt som Bibliotekets Leder efter *Moldenhawer* havde overdraget *Udlaansinspektøren*, Sekretær *Just Mathias Thiele* at give Forslag til et nyt Reglement, et Forslag, som var betydelig mere rigoristisk end det hidtil gældende, tiltraadte *Molbech* af fuldt Hjerte den Grundsætning, *Thiele* havde opstillet: „Bibliothekets Bestemmelse er en, med omhyggelig Bevaring for Efterverdenen af Nordens rigeste og kostbareste Bogskat, forenet Brugbarhed for Lærde, Videnskabsmænd og videnskabeligt dannede Læsere. Udlaan bør derfor indskrænkes allene til videnskabelige Værker“. *Thiele* vil have Benyttelsen af den danske Litteratur begrænset, og han ønsker Udlaanstiden forkortet, helst til en Time om Dagen, hvorimod han gerne ser Læsesalens Aabningstid udvidet til 4—5 Timer.

Alt dette var Vand paa *Molbechs Mølle*, ja sandsynligvis er *Thieles* Forslag kun et Vidnesbyrd om, at han som Biblioteksmand har gaaet i *Molbechs Skole*. I nogle Bemærkninger til Forslaget peger *Molbech* paa, at det ikke er nødvendigt for Det kongelige Bibliotek at udlaane Bøger til Underholdning og Tidsfordriv nu, da Byen er rigelig forsynet med Lejebiblioteker, Klubbiblioteker og Læseselskaber, bl. a. det nylig oprettede Athenæum, medens man i 1793 kun havde haft det *Suhmske Bibliotek* og et enkelt, meget slet Lejebibliotek at henvise til. Han er betænkelig ved, at nyudkomne danske Bøger kan laanes fra Det kongelige Bibliotek, da man derved bidrager til at skade den i Forvejen vanskelige Afsætning af „solid og eiendommelig national Litteratur“. I denne Ytring har man vistnok det tidligste Vidnesbyrd om den i Nutiden saa velkendte Paastand, at Bibliotekerne skader Bogsalget, men medens det nu plejer at være Boghandlere, der

fremfører den, er det altsaa oprindelig en Biblioteksmand, som har givet den Udtryk.

Kraftigst kommer Molbechs Anskuelser frem i et Brev, han i 1830 skrev til Werlauff, der havde takket ham for Tilsendelsen af hans bekendte Afhandling „Om offentlige Bibliotheker“ (1829). I sit Svarbrev siger Molbech frimodigt sin Chef sin uforbeholdne Mening om adskillige Forhold ved Biblioteket, og han kommer ogsaa ind paa Udlaanet: „Man er kun alt for meget i en vis raa eller halvcultiveret \circ : slet ikke cultiveret Deel af vort Publikum bleven vant til, siden i Moldenhawers sidste Periode al Kraft i Bibliothekets Bestyrelse forsvandt, at betragte dette Institut som et Leiebibliothek uden Betaling, hvor man imidlertid kan tiltage sig de samme Friheder som for en Beekens eller Bonniers Bod-Disk“... „Hertil kommer, at jeg umulig kan betragte vort Kongelige Bibliothek i det 19de Aarhundredes 4de Decennium, som det og Tiden var 1793; eller betragte det som bestemt til enten at spare Studenterne nogle Rigsdaler til de nødvendigeste Haandbøger, Lærebøger og Commentarer, for at de for disse Penge kunne besøge Comedier, Billardhuse og Conditori; eller til at hielpe *Lediggængere* og *Dagdrivere* til at dræbe Tiden eller afkaste dens Byrde ved saakaldet underholdende Læsning“.

Molbech hævder, at han hellere end gerne vil skaffe den sande Studerende enhver Hjælp fra Biblioteket, naar det er virkeligt videnskabeligt Arbejde, det drejer sig om; han vil f. Eks. ikke være utilbøjelig til at udlaane Bøger til Præster, Adjunkter o. a. videnskabelige Laanere i Provinserne. Paa dette Tidspunkt var det endnu meget vanskeligt at opnaa Provinslaan; blot en halv Snes Aar før havde en Præst i Aar-

hus saaledes maattet søge Kongen om Tilladelse dertil, og selv den liberale Moldenhawer havde haft visse Betænkeligheder og forlangt indsendt en Liste over, hvilke Bøger han skulde bruge; først da dette var sket og han havde forpligtet sig til at sende Bøgerne uskadte tilbage paa egen Bekostning med den agende Post, faldt der kongelig Resolution om, at „Supplicanten maa ... erholde Bøger tillaans af Vort Store Bibliothek“. Men en saadan Laaner vilde altsaa lettere finde Naade for Molbechs Øjne end de Studenter, der øder deres Penge paa Forlystelser i Stedet for at købe Bøger.

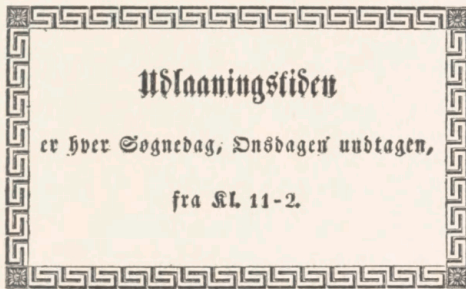
Werlauff svarer udførligt paa Molbechs Brev; han har aabenbart ikke været ked af — som han udtaler — at faa Anledning til at sige Molbech et og andet, der længe har ligget ham paa Hjerte. Han indrømmer, at Reglementet af 1793 er mere liberalt, end man kunde have ønsket, men naar det nu er saadan, maa vi takke Gud, at Biblioteket ikke har lidt mere derved, end det faktisk har; der findes paa Restancelisterne næppe nogen uerstattelig Bog af Vigtighed. Studenterne tager han ud fra sit mangeaarige Kendskab til dem varmt i Forsvar; de Studenter, der jævnlig besøger Komedier og Restaurationer, er ikke de samme, som bruger Biblioteket, og i de første Aar, da Studenterne ingen Legater kan faa, vilde det være Synd at nægte dem Laan af de Klassikere, de skal bruge. Til Gengæld ser han ikke med synderlig Velvillie paa Provinslaanerne, bl. a. fordi man dér har med en dobbelt Person at gøre, baade Laaneren selv og hans Kommissionær; lige til 1906 var Forholdet nemlig det, at man fra Provinsen ikke kunde laane direkte, men kun gennem en i Hovedstaden bosat Slægtning eller Ven, som vilde paatage sig at hente Bøgerne i Biblioteket og besørge Forsendelsen.

Med særlig stærke Farver havde Molbech skildret den Ødelæggelse, som Bibliotekets danske Afdeling var udsat for ved den frie Adgang til Hjemlaan; den nationale Litteratur blev efter hans Mening Aar for Aar mere og mere defekt og fik efterhaanden et ganske uanstændigt Udseende. Efter Werlauffs Opfattelse var dette dog en stærk Overdrivelse, og han spørger, om Molbech virkelig mener det bogstaveligt, naar han foreslaar Brugen af den danske Litteratur indskrænket til Læsesalen alene. Overfor Molbechs Forslag om at indskrænke Udlaanstiden til to Dage om Ugen minder han om, at det er Kongen, der skal afgøre saadanne Spørgsmaal, og det er ikke sandsynligt, at Hans Majestæt vil bevilge Biblioteket forøgede Midler til Bogkøb eller højere Lønninger, hvis man fra Bibliotekarernes Side søger at faa Adgangen indskrænket.

Kun paa eet Punkt var Molbech og Werlauff enige. Der er en Klasse af Laanere, som ogsaa Werlauff kunde ønske at blive kvit, „disse Dilettant-Læsere, hvorefter vi vel ikke have saa faae“. Det er ogsaa dem, Thiele tænker paa, naar han taler om, at Udlaanet mere egner sig for et Morskabsbibliotek end en videnskabelig Anstalt. Men til Gengæld vil Thiele gerne give de videnskabelige Laanere bedre Vilkaar, og han foreslaar derfor, at man skal udlevere dem Bøgerne samme Dag, som de bestilles. Derved vilde man ogsaa blive fri for den udbredte Skik, at Bøgerne hentes af Bude, som ikke er i Stand til at overbringe Laaneren en Besked, og som ikke forstaar at behandle Bøgerne ordentligt. „Ikke sjældent“, siger han, „modtager jeg Bøger, som overbringes i Regnveir, ganske vaade, og næsten dagligt af smudsige Hænder, som tage dem frem af Torvespanden, hvor de have ligget hen-

slængte imellem Victualier. Jeg veed intet Bibliothek i Udlandet, hvor Man tilsteder den Klasse Mennesker, som udgjør Pluraliteten af dem, Man i Udlaaningstiden seer i Bibliothekets Comptoir, Adgangen“.

Thieles Forslag blev dog ikke gennemført, og det skete heller ikke, da Geheimestatsminister Møsting i 1838 sendte Werlauff et Nummer af Bladet „Den Frisindede“ og ønskede at

Plakat fra Udlaanskontoret i 1830'erne.

høre hans Mening om de deri fremsatte Klager, der bl. a. drejede sig netop om det Punkt, Thiele havde berørt. Hvis Bøgerne staar i Orden, mener Bladet, burde de kunne hentes frem straks; nu er de endda ofte den følgende Dag Kl. 11, naar Udlaanet aabner, endnu ikke fremtaget, saa at man kan komme til at vente tre Kvarter.

Som det fremgaar heraf, var Udlaanstiden ikke mere Kl. 10—12; Udlaanet og Læsesalen aabnedes nu først Kl. 11, og Udlaanet sluttede Kl. 1, medens Læsesalen først lukkede Kl. 2 og saaledes var aaben en Time længere end tidligere. Denne Ændring var blevet gennemført efter Forslag af Werlauff i 1827, da Læsesalen var blevet ombygget og udvidet. Den gamle Aabningstid Kl. 10—12 var efter Werlauffs Opfattelse

ikke mere tidssvarende, thi siden 1793 havde „det borgerlige Liv og alle offentlige Forretningers Gang taget en aldeles forskiellig Retning“. Men samtidig fik man indført en Indskrænkning i Udlaanet, idet dette een Dag om Ugen blev holdt lukket, for at Bibliotekspersonalet da helt kunde hellige sig de indre Arbejder uden at forstyrres af Ekspedition.

Spørgsmaalet om Bøgernes Udlevering samme Dag i Stedet for Dagen efter vedblev at give Anledning til Klager. I „Fædrelandet“ 1841 fremhæver en Indsender det urimelige i, at man stadig ligesom i 1793 skal være nødt til at indfinde sig paa Biblioteket to Dage efter hinanden for at faa en Bog til Laans, og han ser heri en af Hovedgrundene til, at Det kongelige Biblioteks aarlige Hjemlaan kun andrager omkring en Trediedel af Universitetsbibliotekets (ca. 5000 Bd. mod ca. 15000). Naar Universitetsbiblioteket, skønt dets Personale er mindre, kan skaffe Bøgerne frem samme Dag, er det baade „et billigt og beskedent Forlangende“, at Det kongelige Bibliotek skal kunne gøre det samme.

Dette Problem beskæftigede da ogsaa i ikke ringe Grad den Kommission, som straks efter den frie Forfatnings Indførelse i 1848 blev nedsat af Kultusminister Monrad til Behandling af Forholdet mellem de to Biblioteker. Man kom her til det Resultat, at selv om det var naturligt, at Universitetsbiblioteket som det for de Studerende særlig bestemte Bibliotek og som det mest bekvemt beliggende havde det største Udlaan, burde man dog søge mere end hidtil at drage det laanende Publikum til Det kongelige Bibliotek.

Indenfor Konsistorium, hvis Mening var blevet afæsket under Kommissionens Forhandlinger, havde der ogsaa været Stemning for at søge Det kongelige Biblioteks Udlaan for-

øget, men en enkelt Røst havde dog hævet sig kraftigt mod denne Tanke: Fysiologen Professor *D. F. Eschricht* mente tværtimod, at Hjemlaan alene burde finde Sted fra Universitetsbiblioteket, medens Det kongelige Bibliotek kun burde have Læsesalsbenyttelse, thi dets Opgave som Gemmested for Landets litterære Skatte kunde ikke forenes med Udlaan. „For Publicum kan“, siger *Eschricht* i sit Votum, „en saadan Ordning neppe siges at ville medføre nogen Uleilighed; thi det indsees neppe, hvorfor de 25 af hvert hundrede Laantagere ikke ligesaavel kunne søge til Universitetsbibliotheket, som de 75 — forudsat at de her kunne vente at forefinde alle de til Udlaan sig egnende Bøger; det er meget mere en Fordeel, at Stedet, hvor Udlaanet skeer, i alle Tilfælde er eet og det samme. Og paa den anden Side vinder Publicum den store Fordeel, at det i det Kongel. Bibliotheks Læsesal altid kan være vis paa at forefinde alle Bibliothekets Bøger, uden at vente at blive afviist med Svaret, at denne eller hiin Bog for Tiden er udlaant“.

Dette Standpunkt var ret efter *Molbechs* Hjerte. Han trykte *Eschrichts* Votum i sine „Historisk-biographiske Samlinger“ 1849 med en længere Kommentar, men trods al Sympati for Tanken om Det kongelige Bibliotek som Præsensbibliotek er han dog klar over, at den næppe vil vinde Bifald, og at det gælder om at finde Harmonien mellem de to Principper: Benyttelsens og Bevaringens.

Eschrichts Standpunkt fandt som nævnt ikke Øre i Konsistorium, og heller ikke Kommissionen sluttede sig til det. Man vilde nok give de to Biblioteker hver sin Opgave, dog ikke i Henseende til Tilgængelighed, men ved Bogbestandens forskellige Sammensætning, saa at urimelige Dublinger blev

undgaaet ved Bogkøbet. For at forøge Det kongelige Biblioteks Udlaansvirksomhed foreslog Kommissionen, at Bøger, naar de var bestilt inden Kl. 10, skulde kunne faas udleveret samme Dag. Desuden burde Udlaanet ikke, som det havde været Tilfældet siden 1827, holdes lukket een Dag om Ugen, men være aabent alle Hverdage. Kultusministeren — det var nu Madvig — sluttede sig til Kommissionens Forslag og bestemte, at Bøger, hvorom Begæring var nedlagt i en Kasse ved Bibliotekets Dør indtil en halv Time før dets Aabning, skulde udleveres samme Dag.

Heller ikke denne Ordning var dog tilfredsstillende for Publikum, der alligevel ikke slap for at gaa to Gange til Biblioteket, og allerede i 1854 maatte Werlauff strække sig et Skridt videre og indføre den nu gældende Ordning: at Bøgerne fremtages, saa snart de er bestilt. Den 24. April 1854 indeholdt „Berlingske Tidende“ følgende Bekendtgørelse:

Ifølge Skrivelse fra Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet vil i Fremtiden Bogudlaan fra det store Kongelige Bibliothek, i de sædvanlige Timer finde Sted, samtidig med Requisitionen. Ved at bringe denne Foranstaltning, der vil begynde Mandagen den 1ste Mai, til offentlig Kundskab, maa Bestyrelsen tilføie det Ønske, at de forlangte Bøgers Titler opgives saa fuldstændig og nøiagtig som muligt.

Den 22de April 1854.

Werlauff.

Det kongelige Biblioteks Udlaansvirksomhed steg herefter jævnt, selvom Universitetsbiblioteket vedblev at have Overtaget, efter Madvigs Opfattelse paa Grund af „dets Beliggenhed, dets Forhold til Universitetet, dets lettere Former,

især den Hurtighed, hvormed Localet gør det muligt at tilfredsstille de Læsendes Forlangende“. I 1860 kunde Chr. Bruun i en Piece om de to Biblioteker hævde, at Det kongelige Biblioteks Udlaan paa en Dag, hvor det er jævnt stort, giver uafbrudt Arbejde for 3—4 Personer; i Løbet af de sidste 5—6 Aar var Udlaanstallet omtrent fordoblet. For Læsosalens Vedkommende var Besøget paa dette Tidspunkt næsten ens begge Steder (godt 3700). Efter den første trykte Aarsberetning, der omfatter Finansaaret 1864/65, var Hjemlaanet 8794 Bind, Læsesalsbesøget 4807 Personer.

I de Par Aar (1861—62) da *J. A. Bølling*, Werlauffs Efterfølger, var Bibliotekets Leder, tog han Skridt til at faa det gamle Reglement fra 1793 afløst af et nyt, der kunde optage de mange Ændringer, som i Tidens Løb var gjort i Praksis, og da *Chr. Bruun* havde efterfulgt Bølling, genoptog han Sagen. I sit Forslag tog han saa meget Hensyn som muligt til Universitetsbibliotekets i 1861 udstedte nye Reglement, men en Udvidelse af Aabningstiden, om hvilken der ofte i Rigsdagen var ytret Ønske, og som han selv egentlig var Tilhænger af, veg han tilbage for, fordi en saadan Udvidelse vilde virke hemmende paa det indre Arbejde og give Personalet mere at bestille, end rimeligt var i Forhold til Lønningerne.

Løvrigt indeholder Bruuns Forslag Bestemmelse om, at Laanetiden er en Maaned, hvilket den længe i Praksis havde været. De Ting, som er undtaget fra Udlaan, er foruden Haandskrifter, sjældne eller kostbare Bøger og leksikalske Værker „alt henhørende til Romanlæsning og af den danske Afdeling alle Skole-, Lære- og Haandbøger, Aviser samt al Skønlitteratur“. Fra Benyttelse paa Læsesalen undtages al Morskabslæsning. Kun Bibliotekets Leder kan give Tilladelse

til Laan af Bøger udenfor Københavns Forstæder, og til Laan udenfor Landets Grænser kræves Ministeriets Tilladelse.

Der er bevaret et Par Udkast fra Bruuns Haand, det ene mere detailleret end det andet, men tillige findes der et udførligt Udkast, skrevet af *Fr. Fabricius*. Her er med Blyant paaført den Bemærkning om Bibliotekets Navn „Det store kongelige Bibliotek“: „Skulde man ikke kunne faae denne besynderlige Benævnelse omdøbt til den rigtige: Det kgl. *offentlige* Bibliothek modsat hans *private*?“ I Hovedsagen stemmer dette Udkast ellers med Bruuns, blot er Ordlyden noget anderledes. Naar Bruun f. Eks. siger, at Læsesalen staar aaben for enhver velklædt, hedder det hos Fabricius „enhver anstændig klædt Person“.

Der kom dog intet ud af Bruuns Bestræbelser; Sagen blev henlagt af Ministeriet, og man fortsatte med at lappe paa det gamle Reglement. I 1870 lykkedes det endelig Finansudvalget at faa gennemført Forlængelsen af Aabningstiderne, der nu blev Kl. 11—2 for Udlaanet, Kl. 10—3 for Læsesalen, og det sporedes straks i Benyttelsestallene, der i 1870/71 var henholdsvis 10130 hjemlaante Bind og 6618 Personer paa Læsesalen, men i de følgende Aar faldt Udlaanstallet atter ret stærkt, medens Læsesalstallet steg jævnt.

I 1883 blev Reglementssagen taget op igen; i al Fald findes der i Bibliotekets Arkiv et nyt Udkast af Bruun fra dette Aar og Bemærkninger dertil bl. a. af den danske Afdelings Leder *7. Vahl*, men heller ikke denne Gang opnaede man noget Resultat; Forslaget blev ikke indsendt til Ministeriet, hvad nu Grunden dertil kan have været. Der skulde en ydre Foranledning til, før det lykkedes at faa Sagen gennemført, og denne Foranledning blev en Artikel, som 1. Februar 1889

stod i „Nationaltidende“, et Causeri med Titlen „I Udlaansværelset. Interiører fra Det store kgl. Bibliothek“, skrevet af Poul Fasting, under hvilket Navn skjulte sig en ung Skuespiller og Journalist, den senere som Grafolog kendte *Johannes Marer*. Han fortæller om et Besøg i Udlaanet, hvor han indfinder sig ved 1-Tiden for at laane en Bog, som han haaber at faa saa betids, at han kan naa et Tog Kl. 1½; Bogens Titel er betegnende nok „Bureaukrater og Snegle“. Der følger nu en Skildring af de Genvordigheder, som møder ham, inden Bogen nogle Minutter i halvtø er parat til at leveres ham; det ender med, at han maa rive den ud af Haanden paa Udlaansinspektøren og dog først naar Stationen fem Minutter efter at Toget er kørt. Det hele var en kaad Satire over den Langsomhed og Omstændelighed, hvormed Arbejdet i Udlaanet foregik, og over den Bureaukratisme, som udvistes overfor de ulykkelige Laanere. Artiklen, der senere blev optaget i Marers lille Bog „Verdens syv Underværker“, vakte megen Opsigt og gav Anledning til Indlæg baade for og imod; skønt Satiren havde tydelig Adresse til Udlaansinspektøren, Digteren *Ernst v. d. Recke*, og en af Assistenterne, den senere Holberg-Udgiver *Julius Martensen*, lagde et af disse Indlæg hele Skylden paa Bruun, hvis „utallige pedantiske Paalæg og smaalige Regler“ medførte, at Assistenterne ofte blev „keitede og forfjamskede i deres Optræden overfor Publikum“.

Bruun svarede i to udførlige Artikler et Par Uger efter. Han skildrede her bl. a. den skrækkelige Atmosfære i Udlaanet paa en travl Dag og fremhævede den Vanskelighed, at Bibliotekarernes Arbejde „ganske er stillet under Control af Publicum, som staaer midt imellem det, som kan følge med hvert eneste Ord, der siges, hver eneste lille Handling, der udføres,

hvis Betydning ikke forstaaes, da Publicum ikke er indviet i Bibliotheks-Gjerningen“. Ekspeditionen foregaar paa en højtidelig, fornem Maade, men det er netop, fordi Maskinen er i Orden. Han indrømmer dog med Hensyn til Personalet, at der er braadne Kar i alle Lande, „vi stode vist ofte an, men det er sandelig ikke af Mangel paa god Villie, det kan komme af mange andre Grunde, Alle ere vi ivrige, Alle have vi meget at udføre, meget at tænke paa — Mange have ikke nogen Forestilling om alt det Tanke-Arbeide, vi maae gjøre, Alle skulle vi have vor Opmærksomhed henvendt baade paa Publicums Tarv og paa Bibliothekets Tarv, ofte ere vi blevne trætte, thi vi ere overbebyrdede med Arbeide, ofte fryse vi“. Han slutter med at slaa stærkt til Lyd for en ny og mere hensigtsmæssig Bygning, saaledes som han allerede gentagne Gange før havde gjort.

Men samtidig med dette offentlige Svar, der i sin Retsindighed og Naivetet er meget karakteristisk for Bruun, maatte han afgive en Erklæring overfor Ministeriet, der straks samme Dag som Marers Artikel fremkom, havde udbedt sig hans Ytringer om den. Han afæskede de to kritiserede Herrer deres Mening, og begge stemplede Angrebet som fuldt af Overdrivelser og Misforstaaelser; Ernst v. d. Recke erkendte dog, at hans Distraktion overfor Folk, som ikke kender ham, let kan antage en stødende Form. I sit Svar til Ministeriet sagde Bruun, at Marers Artikel er fuld af Fantasi, af dramatisk Liv og af Satire, den kunde næsten finde Plads i en Samling som de berømte Sketches af Charles Dickens. Men en dygtig Humorist kan godt være en daarlig Historiker, og Bruun afviser i det store og hele Berettigelsen af Kritikken; dog indrømmer han, at Martensens Væsen er ikke saa lidt kantet, og at han

gentagne Gange har maattet gøre Recke opmærksom paa, at hans Optræden ikke altid er rigtig. Ogsaa her ender han med at klage over de slette Lokaleforhold.

Ministeriet anerkendte Bruuns Bestræbelser for at sikre det

*Interiør fra Det kongelige Biblioteks Udlaan 1893.
Tegning i „Illustreret Tidende“.*

laansøgende Publikum en hensynsfuld og hurtig Betjening, men ønskede samtidig Forslag til et Reglement for Udlaanet og ønskede desuden overvejet, om Udlaansinspektørens Forretninger ikke burde overgaa til en anden end den, til hvem de hidtil havde været betroet, og som aabenbart i det hele maatte anses for mindre egnet til denne Post.

Den 1. Maj 1889 indsendte Bruun da Udkast til et Regle-

ment paa Grundlag af det i 1883 udarbejdede Forslag. Han understreger, at man umulig kan behandle alle Laanere ens eller stille alle Bøger paa lige Fod; der maa ofte gøre sig et Skøn gældende, og derfor maa Reglementet mere indeholde en Vejledning i almindelige, noget brede Udtryk end en stor Del detaillerede Bestemmelser. Han gør endvidere opmærksom paa, at der hos mange er en Tendens til at betragte Biblioteket som et stort populært Folkebibliotek, en Opfattelse, der paa ingen Maade bør støttes, og at Bibliotekarerne stedse maa have deres Opgave som Konservatorer i Tanke. En Sammenligning mellem Udlaanet nu og for 40 Aar siden viser, at der er gjort Publikum store Indrømmelser, og i denne Aand er Reglementet udarbejdet. Sluttelig beder Bruun om at maatte se Tiden an med Hensyn til Reckes Fjernelse fra Udlaanet; siden Marers Artikel fremkom, „gaar hele Udlaanet bedre for sig end før“, saa at „Episoden har virket heldigt“.

Reglementet af 1889 kodificerer i Hovedsagen den Praksis, som havde udviklet sig i Aarenes Løb. Der indførtes nu særlige trykte Blanketter til Udstedelse af Kaution for Laanere, der ikke var ansat i Statens eller Kommunens Tjeneste eller var Biblioteket bekendt. Med Hensyn til det Antal Bøger, en Laaner paa een Gang kan have til Laans, fastsattes blot, at det retter sig efter Omstændighederne og afgøres af Biblioteket; af meget efterspurgte Skrifter maatte dog i Reglen kun eet Bind ad Gangen være udlaant til samme Laaner. Blandt de fra Udlaan undtagne Bøger nævntes den fremmede Roman-Litteratur fra den nyeste Tid, af den danske Litteratur Børnebøger, Skolebøger, Lære- og Haandbøger for Studerende, den æstetiske Litteratur fra den nyere Tid, alle Slags blot underholdende Bøger eller saakaldet Morskabslæsning

samt alt henhørende til saakaldet Smaatryk. Bruun gjorde særlig opmærksom paa Nødvendigheden af at stille sig afvisende overfor Laan af tyske og franske Romaner, da man ellers vilde faa altfor mange Laanere af disse Bøger; „den nyeste Roman-Literatur kjøbes lejlighedsviis, thi de mest fremragende Forfattere bør efterhaanden være repræsenterede i Bibliotheket, det ejer saaledes de fleste af Zolas Romaner, men de ere ikke tagne op i Katalogerne og ere følgelig ikke gjorde tilgængelige for Publikum“.

Denne Bestemmelse var en af dem, der voldte de største Vanskeligheder og gentagne Gange gav Anledning til Klager i Aviserne. Karakteristisk er dette Udbrud fra en Indsender i „København“ 1893: „Forbavset staar det ganske Publikum deroppe [o: i Bibliotekets Udlaan] og spørger: Hvad i Alverden har De da Bøgerne til, naar de ikke maa udlaanes?“ Det var dog ikke altid Kritik, der lød gennem Bladenes Omtale af Biblioteket; medens den nævnte Artikel i „København“ klagede over de mange, højst snobbete Formaliteter, der skal til for at faa en Bog udleveret, kaldte „Dannebrog“ i 1894 Biblioteket for en af vore mest demokratiske Institutioner, og selv „Politiken“, der ellers ikke var bange for at give offentlige Anstalter det glatte Lag, sagde i sin Artikel ved Jubilæet d. 15. November 1893, at „den kongelige Jubilar har i de 100 Aar skaffet sig mange Venner“. Naar det til Tider kan gaa ret varmt til i Udlaanet, er det som oftest Publikums Skyld. „Det at opgive en Bogtitel korrekt, falder Mange overmaade svært, og naar Bogen saa ikke findes paa Grund af den mangelfulde Opgivelse, bliver Vedkommende i Reglen dybt krænket“.

Smukkeste kom dog Følelserne for det gamle Bibliotek frem,

da den nye Bygning var færdig i 1906. *Poul Levin* har givet dem Udtryk i en Artikel i „Politiken“, Erindringer fra hans Ungdoms Færden som Besøgende i Biblioteket: „Hvilken Akademiker har ikke som Rus med Bæven betraadt dette Sted og følt dets Poesi ... Man traadte ind, og der var denne ejendommelige Lugt af Ælde, af gammelt Træværk og gammelt Bogstøv, som ikke fandtes andet Steds i Byen, og man var maaske saa heldig paa Trappen at støde sammen med en berømt Videnskabsmand — det var, ligesom man blev optagen i Lavet ... Og Salene! Det var ikke Biblioteksrum, i hvilke Bøgerne stod som Numre til Udlaan, det var virkelige Bogsale, saaledes som man drømte sig dem i gamle Herregaarde, hvor Slægt efter Slægt havde forøget Bogskatten. Alle de dejlige Rokokolofter og Gallerierne med deres Søjler var Poesi ...“

Med lige saa megen Følelse af Taknemlighed skildrer *Johs. Jørgensen* i „Nationaltidende“ 1921 sine Ungdomsbesøg i den gamle Læsesal: „Hvilken Fryd saa at træde ind i den store, morgenfriske Sal og finde saa godt som alle Stole rundt om det mægtige, sorte, aflange Bord ubesatte og forvise sig om, at den attraaværdige Plads ved Siden af Dr. Gigas ikke var optaget! Man deponerede hurtigst sit Skrivehefte og andre Sager paa det alment efterstræbte Sted og gik saa ind i Værelset bag Læsesalen for at hente sine der henlagte Bøger, medens den Vagthavende for et Syns Skyld stod i den aabne Dør og passede paa En.

Saa bar man da glad sine Folianter paa Plads, satte sig til Rette, ordnede Skrivehefte, Penneskraft og Trækpapir, konstaterede, at Klokkeren endnu kun var ti Minutter over ti, kastede et Blik ud til den blaa Himmel og begyndte Arbejdet.

Tre gode, stille Arbejdstimer laa for En — man følte sig i Harmoni med hele den øvrige arbejdende Verden og gjorde sine Excerpter saa omhyggeligt og nøjagtigt og udførligt som muligt. Hvilken Lykke!

Hurtig gik Timerne. Bag Ens Ryg fyldtes Salen efterhaanden helt — alle Slags Strejfkunder kom ind og saa i Billedbøger eller ledte i gamle Aargange af Aviser. Henne ved det lille Bord hørte man nu ogsaa A. C. Larsen rømme sig — maaske stod han med eet bagved En og sagde En et venligt eller morsomt Ord. Paa een Gang kunde saa en eller anden gammel Ven dukke op lige foran En — uden at man havde lagt Mærke dertil, havde han indtaget Pladsen paa den anden Side Bordet. Et Haandtryk — en lille hviskende Samtale — og enhver fordybede sig atter i sit“.

Da Biblioteket i Sommeren 1906 var flyttet ind i sin nuværende Bygning, begyndte en ny Tid, der ikke mindst gav sig Udtryk i Bibliotekets Forhold som offentlig Institution. Der var nu skabt ydre Betingelser for en langt videregaaende Imødekommenhed overfor Publikums Interesser end før — alene den nye Læsesal med dens hundrede bekvemme Arbejdspladser, dens 6000 Bind Haandbibliotek og næsten 500 fremlagte Tidsskrifter i Modsætning til den gamle, der var overfyldt, naar den havde mere end en Snes Besøgende, er et Vidnesbyrd derom.

Ogsaa det Reglement, som Bruuns Efterfølger *H. O. Lange* fik vedtaget samtidig med den nye Bygningens Aabning, var præget af en mere moderne Opfattelse. Læsesalen blev nu holdt aaben Kl. 9—19 (allerede 1893 var Aabningstiden om Sommeren blevet forlænget med to Timer, Kl. 17—19), og den eneste Restriktion var, at dansk Skønlitteratur kun kunde

benyttes til Studiebrug, ikke til Morskabslæsning; ellers var alle Bibliotekets Samlinger tilgængelige for Læsesalens Besøgende. Fra Hjemlaan var derimod undtaget de samme Kategorier som tidligere, derunder den udenlandske Romanlitteratur fra de sidste 30 Aar; som ny Kategori tilføjedes Musikalier til Underholdning og Øvelse. Udlaanet var aabent Kl. 12—15; Aabningstiden var altsaa blevet forskudt en Time, da Erfaringen syntes at vise, at man derved vilde kunne lette større Kredse Adgang til Biblioteket. For Laanere i Provinsen indførtes den Lettelse, at de nu kunde laane direkte, uden Kommissionær. En skærpet Bestemmelse var, at der indførtes en Bøde paa 1 Krone for den Laaner, der to Gange maatte rykkes om Tilbagelevering, og Fristen for denne indskrænktes fra 7 til 3 Dage, ligesom det blev fastslaaet, at gentagne Forsyndelser mod Laanereglerne medførte Fortabelse af Retten til at laane for indtil et halvt Aar efter Ministeriets Bestemmelse.

Den nye Bygning rummede et Katalogværelse, og medens tidligere kun de systematiske Kataloger havde været tilgængelige for Publikum, kunde nu ogsaa de alfabetiske benyttes. Man paatog sig nu ogsaa at skaffe Bøger, som ikke var tilgængelige her i Landet, til Laans fra fremmede Biblioteker, en Virksomhed, der efterhaanden voksede stærkt. Endelig blev der givet de Besøgende Adgang til i en nyindrettet Udstilling at se Bibliotekets Skatte, der her var fremlagt i Montrer.

Da den nye Bygning var taget i Brug, indtraadte der straks en meget stærk Forøgelse af Benyttelsen, især Læsesalens. Medens Hjemlaanet i 1905/06 var 17706 Bind og Læsesalsbesøget 10458 Personer, var Tallene i 1908/09 vokset til henholdsvis 22664 og 44557. Og allerede nu begyndte den stærke Til-

strømning at vække Betænkeligheder, idet der øjensynligt var adskillige Laanere og Læsesalsbesøgende, som benyttede Biblioteket til rent folkebiblioteksmæssige Formaal, og som vilde være bedre tjent med at søge Folkebibliotekerne. I 1913 maatte Lange søge Bemyndigelse til i Reglementet at indføre en Bestemmelse om, at Biblioteket ikke er aabent for Personer under 16 Aar, for at man derved kunde blive fri for de Skolebørn, som i stigende Tal anvendte Læsesalen til Stilskrivning. Og samtidig havde det stærke Slid paa den danske Litteratur vakt saa megen Bekymring, at Lange var blevet ført ind paa Tanken om at fordele Dubletten af den danske Pligtaflevering, som desuden voldte store Pladsvanskeligheder, til Folkebibliotekerne, der saaledes vilde kunne aflaste Det kongelige Biblioteks danske Udlaan. I en lang Skrivelse til Ministeriet af 11. Maj 1918 udviklede han nærmere denne Plan, og medens han tidligere havde ment, at man ved dens Virkeliggørelse vilde kunne standse alt Hjemlaan fra Det kongelige Bibliotek af danske Bøger efter 1901, vilde han nu ikke betænke sig paa at standse hele det danske Udlaan, efter at Kommunebibliotekerne i de senere Aar havde faaet en saa god Forsyning af ældre dansk Litteratur.

Det er Eschrichts gamle Tanker fra 1849, der paany dukker op, men lige saa lidt som dengang faldt de i god Jord nu; Ministeriet henlagde Forslaget, der unægtelig ogsaa havde betydelige Skavanker, bl. a. fordi det vilde bebyrde Folkebibliotekerne med store Mængder af dem ganske uvedkommende Tryksager. Og i Løbet af faa Aar gjorde Udviklingen Langes Forslag overflødigt. Da Folkebibliotekernes Forhold var blevet ordnet ved en ny Lov i 1920, fulgte snart en saa kraftig Udvikling af dem, at det ogsaa uden Realisation af

Langes Plan blev muligt for de videnskabelige Biblioteker at henvise den væsentligste Del af den ikke-videnskabelige Benyttelse til disse Folkeoplysningens nye og stedse mere veludrustede Arsenaler.

Det Udvalg vedrørende Statens Biblioteksvæsen, som blev nedsat i 1924 for at drøfte de tre store Statsbibliotekers og Fagbibliotekernes Forhold, beskæftigede sig ogsaa med Spørgsmaalet om deres Stilling som offentlige Institutioner, men kun i Almindelighed. Enkelthederne henvistes til det Fællesraad, som Udvalget foreslog nedsat, og her behandledes da i de første Maaneder af 1928 Forslag til nye Reglementer for Det kongelige Bibliotek og Universitetsbiblioteket; Forslagene var udarbejdet af de to Biblioteker i Fællesskab for at tilvejebringe den størst mulige Ensartethed. For første Gang indeholdt dette Reglement som Indledning en Fremstilling af Bibliotekets Opgaver, der netop gennem Udvalgets Arbejde var blevet fastlagt, og hermed opfyldtes et Ønske, som allerede i 1849 var blevet fremsat af Molbech i hans Bemærkninger til Eschrichts Votum. Det fastsloges nu udtrykkeligt, at Biblioteket i første Række har til Opgave at stille den nødvendige Litteratur til Raadighed for videnskabelig Forskning og Universitetsstudier, og i Reglementet, der blev stadfæstet 8. Marts 1928 og stadig er gældende, undtoges udtrykkeligt fra Hjemlaan „alle oplysende og underholdende Bøger paa Dansk, som henhører under de statsunderstøttede Bibliotekers (Folkebibliotekernes) Omraade“.

Iøvrigt medførte Det kongelige Biblioteks Opgave som Bibliotek for Universitetsstudier, at det nu i sit Reglement fik samme Bestemmelser som Universitetsbiblioteket om visse Lempelser med Hensyn til Laanetidens Længde for Universi-

tetslærere samt for Studerende ved Besvarelse af Eksamens- og Prisopgaver, ligesom Alumner paa Regensen, Studentergaarden og Universitetets Kollegier fik Adgang til at laane uden Kaution.

For udenbys Laan blev det fastsat, at de kunde ske dels direkte, dels gennem det stedlige Folkebibliotek. I Udvalget af 1924 havde man drøftet Muligheden af at faa indført Portofrihed for Provinslaanere, saaledes som det altid havde været Skik ved Statsbiblioteket i Aarhus; skønt denne Tanke støttedes stærkt fra Bibliotekernes Side, lykkedes det dog ikke at faa den gennemført; Udvalget nøjedes med at udtale Sympati for Tanken om at faa indført ensartede Forhold for de tre Statsbiblioteker i denne Henseende.

Hvis man til Slut vilde spørge, hvilke Ønsker om Reformen Det kongelige Biblioteks Publikum nu har, vilde de vistnok især samle sig om følgende Punkter: Indretning af Speciallæsesale og Studieværelser, et langt større Katalogværse og et Frokostværse, altsammen Ønsker, der først kan opfyldes ved Lokaleudvidelser af betydeligt Omfang. Dernæst vilde man sikkert pege paa Ønskeligheden af en kortere Ventetid i Udlaanet og af de færrest mulige Restriktioner med Hensyn til hvad der udlaanes. Det første Ønske vil i hvert Fald delvis kunne opfyldes, naar der i en nær Fremtid gives Mulighed for telefonisk Bogbestilling, hvorved man i Reglen vil kunne sikre sig, at de bestilte Bøger ligger parat, naar man indfinder sig. Det andet Ønske er vanskeligere at opfylde. Ganske vist tænker næppe nogen af de ansvarlige Myndigheder nu paa at lukke Det kongelige Bibliotek for Hjemlaan — selv med en kraftig Udvidelse af Læsesalens Aabningstider vilde det for mange Mennesker være noget af

en Katastrofe —, ikke engang for den danske Afdeling vilde man kunne ophæve Hjemlaanet. En anden Sag er, at man med Henblik paa Bibliotekets Opgave som Nationalbibliotek maa søge at skaane denne Afdeling for et altfor stærkt Slid, og at mange sjældne Værker og Skrifter ikke kan være tilgængelige for ethvert Ønske om Hjemlaan. Det nylig indførte Fællesudlaan mellem Det kongelige Bibliotek og Universitetsbiblioteket betyder ikke blot en Bekvemmelighed for Publikum, men er ogsaa en Foranstaltning, der skal gøre det lettere at indskrænke Hjemlaanet fra Det kongelige Biblioteks danske Afdeling. Tendensen til denne Indskrænkning opfattes vistnok ikke sjældent af Publikum som et Tegn paa Fornemhed og Bureaukratisme fra Bibliotekets Side — i Virkeligheden er den et Vidnesbyrd om den Følelse af Ansvar overfor Fremtiden, som intet Nationalbibliotek ustraffet kan sætte sig ud over. Endnu gælder de Ord, Molbech for snart hundrede Aar siden skrev om Biblioteksledelsens Forhold til dette Problem: „Det er netop Harmonien mellem begge Principer, Brugens og Bevaringens, der udgør Prøvestenen for en saadan Stiftelses Bestyrelse“.

SVEND DAHL